

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Број: 83 0 Рс 043790 21 Рев
Бања Лука, 11.11.2021. године

Врховни суд Републике Српске у вијећу састављеном од судија Сенада Типе, као предсједника вијећа, Тање Бундало и Горјане Попадић, као чланова вијећа, у правној ствари тужитељице К.Б. из В., коју заступа пуномоћник В.Д., адвокат из Б., против тужене ЈЗУ Б.З., коју заступа пуномоћник Д.М., адвокат из Б., ради утврђења, одлучујући о ревизији тужене против пресуде Окружног суда у Бијељини број 83 0 Рс 043790 20 Рсж од 31.03.2021. године, на сједници вијећа одржаној дана 11.11.2021. године, донио је

ПРЕСУДУ

Ревизија се усваја, пресуда Окружног суда у Бијељини број 83 0 Рс 043790 20 Рсж од 31.03.2021. године се преиначава и суди:

Жалба тужене се усваја, пресуда Основног суда у Зворнику број 83 0 Рс 043790 19 Рс од 24.09.2020. године, у усвајајућем дијелу, се преиначава тако што се одбија захтјев тужитељице да се утврди да је незаконито рјешење тужене број ... од 28.02.2019. године у ставу 3. и 4. и рјешење број ... од 20.03.2019. године.

Жалба тужитељице се одбија и означена првостепена пресуда, у одбијајућем дијелу, потврђује.

Тужитељица се обавезује да туженој надокнади трошкове поступка у износу од 1.150,00 КМ, у року од 30 дана.

Образложење

Првостепеном пресудом Основног суда у Зворнику број 83 0 Рс 043790 19 Рс од 24.09.2020. године утврђено је да су незаконита рјешења тужене и то рјешење број ... од 28.09.2019. године (правилно 28.02.2019. године) у ставу 3. и 4. и рјешење број ... од 20.02.2019. године (правилно 20.03.2019. године). Одбијен је захтјев тужитељице да се утврди да је ништава одредба члана 4. Уговора о упућивања на специјализацију од 01.03.2012. године у ставу 1. и 2. закљученог између парничних странака. Одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Другостепеном пресудом Окружног суда у Бијељини број 83 0 Рс 043790 20 Рсж од 31.03.2021. године, жалба тужитељице је усвојена и првостепена пресуда преиначена, у одбијајућем дијелу одлуке о главној ствари и дијелу одлуке о трошковима поступка, тако што је утврђено да је ништава одредба члана 4. Уговора о упућивању на

специјализацију од 01.03.2012. године у ставу 1. и 2. закљученог између парничних странака, те је тужена обавезана да тужитељици надокнади трошкове парничног поступка у износу од 1.020,00 КМ. Жалба тужене је одбијена и првостепена пресуда, у усвајајућем дијелу, потврђена.

Изјављеном ревизијом другостепену пресуду побија тужена, због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права, са приједлогом да се побијана пресуда преиначи или да се иста укине и предмет врати другостепеном суду на поновно суђење.

У одговору на ревизију тужитељица предлаже да се изјављена ревизија одбаци као недозвољена или да се иста одбије као неоснована.

Према одредби члана 237. став 2. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, број 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09, 61/13 - даље: ЗПП) ревизија није дозвољена ако вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде не прелази 30.000,00 КМ, а у привредним споровима 50.000,00 КМ. Сагласно одредби члана 321. став 2. ЗПП кад се тужбени захтјев не односи на новчани износ, у погледу права на изјављивање ревизије, мјеродавна је вриједност предмета спора коју је тужитељ означио у тужби. У конкретном случају, тужитељица у тужби није исказала вриједност предмета спора, па тако ни преко износа од 30.000,00 КМ, па произлази да ревизија није дозвољена.

Међутим, тужени је предложио да се о ревизији одлучи примјеном одредбе члана 237. став 3. ЗПП, уз навођење да су правни ставови изражени у побијаној пресуди противни правном ставу овога суда израженом у пресуди број 95 1 Рс 003846 16 Рев од 23.02.2017. године. Како су правни ставови из другостепене пресуде супротни правним ставовима ревизионог суда израженом у више одлука, између осталог у пресуди на коју се ревидент позива, као и пресудама број 118-0-Рев-07-000 072 од 26.08.2009. године, 71 0 П 098435 14 Рев од 18.08.2016. године и 80 0 П 091595 20 Рев од 02.06.2021. године, овај суд је одлучио да ревизију дозволи.

Ревизија је основана.

Предмет спора у овој парници је захтјев тужитељице да се утврди: да су ништави рјешење тужене број ... од 28.02.2019. године о отказу уговора о раду у ставу 3. и 4. и рјешење број ... од 20.03.2019. године којим је одбијен приговор тужитељице; да се утврди да је ништава одредба члана 4. став 1. и 2. Уговора о упућивању на специјализацију од 01.03.2012. године, који уговор је закључен између парничних странака.

Одлучујући о захтјеву тужитељице, по проведеном доказном поступку, првостепени суд је: да је рјешењем тужене број ... од 28.02.2019. године тужитељици отказан Уговор о раду и истим рјешењем тужитељица обавезана да изврши уплату трошкова специјализације у износу од 215.031,36 КМ од чега 205.382,96 КМ на име главнице за исплаћене бруто плате за вријеме трајања специјализације и износ главнице од 9.648,40 КМ на име трошкова специјализације исплаћене другој установи Универзитету у Б., уз законске затезне камате почев од 28.02.2019. године, а све у року од 30 дана од дана пријема рјешења (став 3. рјешења), а наведено је и да тужена потражује износ изгубљене добити, према налазу вјештака економске струке за период од 27.02.2019. године до 22.11.2026. године (став 4. рјешења); да је тужитељица

поднијела приговор од 14.03.2019. године на рјешење од 28.02.2019. године, побијајући га у ставу 3. и 4. и предложила да Управни одбор поништи ово рјешење; да је рјешењем број ... од 20.03.2019. године Управни одбор тужене одбио у цијелости приговор тужитељице као неоснован; да из Уговора о упућивању на специјализацију од 01.03.2012. године произилази да је тужитељица (која је била запослена код тужене) упућена на специјализацију; да је одредбом члана 4. став 1. Уговора прописано да уколико тужитељици престане радни однос код тужене по било којем основу прије истека времена предвиђеног у члану 3. став 1. тачка 1. овог Уговора, без обзира колико је времена остало до испуњења наведеног рока, да је дужна туженој надокнадити све трошкове укупног трајања специјализације из радиологије према Правилнику о специјализацијама и усмјереним специјализацијама РС (укупно за 4 године) у бруто износу уз примјену каматне стопе која се буде примјењивала у вријеме њене обавезе (трошкови специјализације су: бруто лични доходак, путни трошкови, трошкови школарине, трошкови полагања специјалистичког испита, претрпљена штета установи и друге накнаде); да је ставом 2. истог члана уговорено да ако тужитељица прекине започету специјализацију, без обзира колико јој је времена остало до краја специјализантског стажа, дужна је туженој надокнадити све трошкове укупног трајања специјализације из радиологије према Правилнику о специјализацијама и усмјереним специјализацијама РС (укупно за 4 године), како је то већ наведено; такође је уговорено да уколико тужитељица не положи специјалистички испит најкасније у року од два мјесеца од дана завршетка специјализантског стажа дужна је туженом надокнадити све трошкове укупног трајања специјализације из радиологије према Правилнику о специјализацијама и усмјереним специјализацијама РС (укупно за 4 године) и то како је већ наведено (члан 4. став 3.); да из налаза и мишљења вјештака економске струке С.Ј. произилази да је тужитељици у периоду од 01.03.2012. године до 10.12.2018. године на име бруто плата исплаћен укупан износ од 208.992,95 КМ и на име трошкова осталих плаћања износ од 9.648,40 КМ, укупно 218.641,35 КМ, а у периоду од 01.03.2012. године до 31.01.2019. године на име бруто плата исплаћен је укупан износ од 210.607,12 КМ и на име трошкова осталих плаћања износ од 9.648,40 КМ укупно 220.255,52 КМ; да је тужитељица положила специјалистички испит, али да није радила након положеног испита код тужене уговорени период.

На темељу тих чињеница, те налазећи да одредбама Закона о раду ("Службени гласник Републике Српске", бр. 1/16, 66/18, даље: ЗР) послодавцу није дата могућност да одлучује о међусобним потраживањима радника и послодавца, првостепени суд утврђује да тужена као послодавац није имала надлежност да, рјешењем о отказу уговора о раду, обавезе тужитељицу на накнаду трошкова специјализације, нити да потражује изгубљену добит. Првостепени суд образлаже да услови под којима је одобрена специјализација и начин враћања трошкова специјализације имају карактеристике облигационог односа, што је у надлежности суда, па закључује да је из тих разлога рјешење о отказу уговора о раду у оспореном ставу 3. и 4. незаконито и из ових разлога усваја захтјев тужитељице у овом дијелу. Насупрот томе, првостепени суд је одбио као неоснован тужбени захтјев тужитељице за утврђивање ништавости одредбе члана 4. Уговора о упућивању на специјализацију од 01.03.2012. године у ставу 1. и 2., уз образложење да тужитељица није била принуђена на закључење Уговора и да је могла да самостално сноси трошкове специјализације, да побијане одредбе Уговора о специјализацији нису противне принудним прописима, јавном поретку нити добрим обичајима, већ да су напротив значајне за ширу друштвену заједницу.

Одлучујући о жалби тужене, другостепени суд је прихватио чињенична утврђења првостепеног суда и правне разлоге у погледу незаконитости рјешења о отказу уговора о раду у оспореном ставу 3. и 4., па је жалбу тужене одбио и првостепену пресуду у том дијелу потврдио. Међутим, за разлику од првостепеног суда, другостепени суд налази да је специјализација посебан вид стручног усавршавања за вријеме ког специјализант има право на зараду, што је гарантовано одредбама члана 53. и 54. ЗР, те да је накнада трошкова специјализације послодавцу могућа само у случају да радник прекине образовање и усавршавање (одредба члана 55. став 2. ЗР). Другостепени суд, даље, налази да члан 4. Уговора о упућивању на специјализацију у оспореном дијелу у суштини лишава тужитељицу права на зараду за вријеме трајања специјализације и да повреда обавеза из уговора о специјализацији не може бити основ да се тужитељици одузму исплаћене плате и да би наведено било супротно одредби члана II/2 Устава БиХ и Првог протокола уз Европску конвенцију. Из ових разлога, другостепени суд је жалбу тужитељице усвојио и првостепену пресуду у одбијајућем дијелу преиначио тако што је утврдио да је ништава одредба члана 4. став 1. и 2. уговора о специјализацији.

Ревизионим наводима тужене се основано спори правилност и законитост побијане пресуде.

У облигационоправном смислу, уговором о раду радник изнајмљује, на одређено или неодређено вријеме, своје радне способности послодавцу, који му, за узврат, плаћа одређену зараду, при чему се међу њима успоставља и прописима уређен однос испуњен правима, обавезама и одговорностима. Уговор о раду није само акт заснивања него и уређивања радног односа. Као акт уређивања радног односа, уговор о раду има нормативно дејство, јер одређује садржину права, обавеза и одговорности сваког запосленог и сваког послодавца. Уговором о раду се могу уговорити и друга права и обавезе која нису уређена ЗР и општим актом (па тако и специјализација). Садржај уговора о раду може се мијењати (као и сваки други уговор) током трајања радног односа сагласношћу воља потписника. Одредбама ЗР није забрањено да се права, обавезе и одговорности уговарача у току рада регулишу још неким уговором (као уговором о специјализацији), а не само уговором о раду на неодређено (или одређено) вријеме.

Чланом 26. Закона о раду ("Службени гласник Републике Српске", бр. 55/07-пречишћени текст, у даљем тексту: ЗОР), који је био на снази у вријеме закључења уговора о специјализацији, је прописано да послодавац може радника упутити на одређене облике стручног оспособљавања и усавршавања, у складу са захтјевима и потребама радног мјеста радника, а посебно када дође до усвајања и примјене нових метода у организацији и технологији рада. Чланом 53. Општег колективног уговора ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/98-пречишћени текст, 39/99 и 26/00), који је био на снази у вријеме закључења уговора о специјализацији, ставом 1. алинеја 4. прописано је да, ако законом није другачије одређено, послодавац је дужан да раднику обезбједи накнаду плате у висини од 100% у случају стручног оспособљавања и усавршавања ради потребе процеса рада код послодавца.

Дакле, радник има право на накнаду плате у висини 100 % од плате само у случају да се налази на стручном оспособљавању и усавршавању ради потреба процеса рада код послодавца. То значи да радник има право накнаду плате само ако је упућен на школовање, односно специјализацију или други вид усавршавања, ако се то усавршавање проводи у циљу побољшања радникових способности за радно мјесто код послодавца, а не за усавршавање ради потреба другог послодавца. У противном, поставља се питање

интереса послодавца за слање радника на усавршавање и исплату накнаде плате за вријеме тог усавршавања док радник не обавља рад, што тужена у ревизији основано наводи.

Другостепени суд код усвајања жалбе тужитељице и преиначавања првостепене пресуде погрешно изједначава правну природу плате радника и накнаду плате. Према одредби члана 90. ЗОР радник остварује право на плату у складу са Колективним уговором, Правилником и уговором о раду, а одредбом члана 93. истог закона прописано је да радник има право на накнаду плате за вријеме одсуства са рада у случајевима предвиђеним законом, Колективним уговором, Правилником о раду и Уговором о раду, па произлази да плата раднику припада искључиво за рад, а не само због формалног постојања радног односа.

У конкретном случају уговор о специјализацији је израз слободе уговарања, у смислу одредбе члана 10. Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85 и 57/89 те "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04-даље: ЗОО), а по свом садржају према већ реченом представља својеврстан уговор о раду, односно допуну таквог уговора, којим се уређује радноправни статус тужитељице, права и обавезе уговарача у вези са одобреном специјализацијом. Тужитељица је наведени уговор потписала својом слободном вољом. Његовим одредбама нису утврђени неповољнији услови рада за тужитељицу од оних законом прописаних. Штавише, омогућено јој је напредовање у послу у виду специјализације. Према томе, тај уговор није противан одредбама ЗОО, а ни наведеним одредбама ЗОР, нити неким другим принудним прописима, у погледу његове одредбе члана 4. став 1., да уколико тужитељици престане радни однос код тужене по било којем основу прије истека уговореног времена (у двоструком трајању у односу на период специјализације) да је дужна туженој надокнадити све трошкове укупног трајања специјализације из радиологије (па и трошкове исплаћених накнада плата), као и одредбе члана 4. став 2. по којој је трошкове специјализације дужна вратити и уколико прекине специјализацију. Тиме, није основан захтјев тужитељице за утврђење ништавости одредбе члана 4. став 1. и 2. уговора о специјализацији.

По схватању овога суда, тужена је у рјешењу о отказу уговора о раду (што тужена и у ревизији истиче), могла позвати тужитељицу да измири трошкове специјализације, па и да јој надокнади изгубљену добит (што све потиче из радног односа тужитељице код тужене). Уколико тужитељица не поступи по ставу 3. и 4. наведеног рјешења, такво позивање тужене нема правно обавезујући значај, код тога да наведена одлука у погледу плаћања новчаних износа нема правно дејство, нити карактер извршне исправе, што значи да ће у том случају тужена, да би исходила плаћање, морати устати са тужбом код суда. Стога, је побијаном пресудом неправилно усвојен тужбени захтјев да се утврди да су ништави став 3. и 4. рјешења о отказу уговора о раду.

Из датих разлога, ревизија тужене је усвојена и првостепена пресуда преиначена на начин из изреке, примјеном одредбе члана 250. став 1. ЗПП.

Сагласно одредби члана 397. став 2. ЗПП преиначена је и одлука о трошковима поступка, те је сагласно одредби члана 386. став 1. ЗПП тужитељица обавезана да туженој надокнади трошкове цјелокупног поступка у укупном износу од 1.150,00 КМ. Наведени трошкови се састоје од трошка заступања по пуномоћнику адвокату на припремном рочишту од 17.06.2020. године и рочишту за главну расправу од 08.09.2020. године у износу од по 200,00 КМ, трошка одсуства из канцеларије у износу од 120,00 КМ, трошка састава

ревизије у износу од 300,00 КМ, све у складу са тарифним бројем 3. и 9. Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката („Службени гласник РС“ бр. 68/05) и у оквиру испостављеног трошковника. Туженој припадају и трошкови финансијског вјештачења у износу од 230,00 КМ и трошак таксе на ревизију од 100,00 КМ, према Таксеној тарифи, што све чини досуђени износ накнаде трошкова од 1.150,00 КМ.

Предсједник вијећа
Сенад Тица

За тачност отправка овјерава
Руководилац судске писарнице
Биљана Аћић